

Колядіна Н.Г.

*здобувач кафедри цивільного процесу,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

СПЕЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПОЗОВ В УКРАЇНІ

1. Право громадян на захист прав і свобод від порушень і протиправних посягань (ст. 55 Конституції України) у цивільному судочинстві у справах позовного провадження трансформовано у *право на позов*. Слід відзначити, що питання визначення права на позов в науці цивільного процесуального права протягом тривалого часу було й є дискусійним.

Передумови права на пред'явлення позову це обставини, з наявністю або відсутністю яких закон пов'язує виникнення суб'єктивного права певної особи на пред'явлення позову з конкретної справи. Різні вчені по різному розподіляють передумови права на позов

2. Торкнемося одного з запропонованих правовою доктриною (В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова) розподілів на *загальні (характерні для всіх категорій справ)* та *спеціальні (характерні для окремих категорій справ)* [1, с. 537]. До загальних передумов реалізації права на позов відносять цивільну процесуальну правоздатність, цивільну юрисдикцію, відсутність рішення суду по даній справі.

3. Що ж до особливих, або «спеціальних» передумов реалізації права на позов, тобто передумов, характерних для окремих категорій справ, доктрина найчастіше виділяє три передумови: процесуальна заінтересованість осіб, правовий характер спору, відсутність провадження по справі.

4. Процесуальна заінтересованість осіб. В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова [1, с. 538] та інші передбачають наявність такої передумови права на пред'явлення позову як юридична заінтересованість особи. Представники даної точки зору вважають, що суб'єктом права на пред'явлення позову можуть бути тільки особи, які виступають на захист свого права або охоронюваного законом інтересу, а також особи, які звертаються за судовим захистом прав та інтересів інших осіб у випадках, коли таке повноваження надане їм законом. Тому під юридичною заінтересованістю необхідно розуміти засноване на законі

очікування від судового процесу певного правового результату, яке може бути особистим, суб'єктивним (наприклад, у сторін, третіх осіб) і державно-правовим (наприклад, у прокурора). Його варто відрізнити від фактичної заінтересованості у вирішенні справи, яка може бути заснована на відносинах споріднення, дружби, підпорядкованості і яка не має значення передумови права на пред'явлення позову.

Так Васильєв С.В. [2, с. 205] вважає, що заінтересованість не може розглядатися ні як передумова, ні юридична умова виникнення права на звернення до суду.

З точки зору формального моменту заінтересованість не є юридичним фактом і, отже, не має правостворювального значення. Заінтересованість не виступає як юридична передумова права на звернення до суду, а відображає потребу відповідного суб'єкта у судовому захисті, виступаючи матеріальною передумовою здійснення такого юридичного факту як звернення до суду. Заявникові немає необхідності доказувати суду потребу у судовому захисті, саме звернення до суду говорить про заінтересованість особи у судовому захисті. У зазначеному аспекті заінтересованість – не юридична, а психологічна категорія і відображає вольовий момент – переконаність особи у необхідності для неї судового захисту. Викликають же заінтересованість у судовому захисті обставини матеріально-правового характеру.

5. Правовий характер спору. Правових характер спору важко визнати окремою передумовою права на позов, бо він лише допомагає при вирішенні питання про юрисдикцію цивільних судів, його скоріш можна назвати допоміжним критерієм такої передумови як цивільна юрисдикція. Правових характер спору дійсно сприяє розмежуванню справ між цивільною, господарською та адміністративною юрисдикціями.

Так, згідно зі ст. 15 ЦК юрисдикція судів (загальної компетенції) поширюється на: спори про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин.

Згідно з ч. 1 ст. 12 ГПК юрисдикція господарських судів поширюється на: 1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів, у тому числі щодо приватизації майна, та з інших підстав, крім: спорів про приватизацію державного житлового фонду; спорів, що виникають

при погодженні стандартів та технічних умов; спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін; спорів, що виникають із публічно-правових відносин та віднесені до компетенції Конституційного Суду України та адміністративних судів; інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України та міжнародних договорів України віднесено до відання інших органів; 2) справи про банкрутство;

3) справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції;

4) справи, що виникають із корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів;

5) справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери;

б) справи у спорах, що виникають із земельних відносин, в яких беруть участь суб'єкти господарської діяльності, за винятком тих, що віднесено до компетенції адміністративних судів.

Юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема:

1) спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктами владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2) спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;

4) спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання не чинними адміністративних договорів;

5) спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених Конституцією та законами України;

б) спори щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму.

Проте наявність спору про право, а також його характер не дозволяє повною мірою розподілити судові справи між цивільними, господарськими й адміністративними судами, саме тому ми і не виділяємо його як окрему передумову.

6. Відсутність провадження по справі. Відсутність у провадженні цього чи іншого суду справи зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав; Цю передумову виділяє Комаров В.В., вона досить схожа на іншу передумову – відсутність рішення суду по даній справі, на неї розповсюджуються ті ж самі правила щодо тотожності сторін, предмету та підстав. Більшість авторів не виділяють таку передумову, в силу її непрактичності, бо право на позов мають тільки дієздатні особи, які розуміють значення своїх дій, та можуть ними керувати. А звертатися до суду з позовом провадження за яким вже відкрито досить не логічно. Саме тому ми не вважаємо за необхідне виділяти таку обставину як окрему передумову.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процес: Навчальний посібник / Васильєв С.В. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 203.
2. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – С. 537-538.

Левчун А.В.

студентка;

Науковий керівник: Самілик Л.О.

старший викладач,

Національний університет державної податкової служби України

ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема прав і свобод людини є однією з найактуальніших. У даному напрямку видано ряд наукових праць, прийнято велику кількість національних та міжнародних нормативно-правових актів, які визнають людину найвищою цінністю суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод являється головним обов'язком демократичної держави.